

УДК 94 (410) «19»

Мельничук О.А. Загальнодержавне соціальне страхування від безробіття в Англії у міжвоєнний період // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Серія: історичні науки. – Т.21. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – С. 508-520.

О.А. Мельничук

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ВІД БЕЗРОБІТТЯ В АНГЛІЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті розглядаються питання становлення та розвитку державного соціального страхування від безробіття в Англії у міжвоєнний період. Аналізуються положення законодавства, що визначали становище страхувальників та застрахованих. Висвітлюються окремі аспекти робітничого руху, пов'язані із страхуванням безробітних.

Ключові слова: безробіття, застраховані, соціальне страхування, страховий фонд, страхові внески.

In the article the questions of becoming and development of state social security are examined from unemployment in England in an intermilitary period. Positions of legislation, that determined position of insure and insured, are analysed. The separate aspects of working motion, related to insurance of unemployed persons, are illuminated.

Key words: unemployment, insured, social security, insurance fund, insurance payments.

Серед багатьох проблем соціально-економічного характеру, які постали перед європейськими країнами після закінчення першої світової війни було масове безробіття. На той час жодна з країн світу не мала досвіду боротьби із вказаним соціальним ризиком на загальнодержавному рівні. Виняток складала лише Англія, в якій у 1911 р. був прийнятий закон про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття. Щоправда, запроваджений з 1912 р. у вигляді експерименту, закон поширював свою дію лише на 2,5 млн. робітників, що працювали в машино- та суднобудівництві, а також в сезонних галузях виробництва. З 1916 року страхуванням від безробіття було охоплено також робітників заводів військового спорядження, розширивши таким чином коло застрахованих до 3,5 млн. найманих працівників¹.

Проблема державного соціального страхування від безробіття в Англії не була об'єктом спеціального історичного дослідження. Разом з тим, окремі її

аспекти неодмінно розглядалися в контексті історії робітничого руху². Законодавчі положення та звіти страхових органів публікувалися у журналі «Вопросы страхования», що виходив впродовж 1922-1937 рр. як орган Центрального управління соціального страхування у Москві.

Метою статті є з'ясування змісту теорії та практики соціального страхування від безробіття в Англії у міжвоєнний період

Початок соціальному страхуванню від безробіття в Англії у загальнодержавному масштабі було покладено законом від 9 квітня 1920 р., яким уряд зобов'язав поширити вказаний вид страхування на всіх осіб найманої праці, загальною чисельністю 11 млн. осіб. Однак, навіть в таких умовах, на страхову допомогу не могли розраховувати сільськогосподарські та лісові робітники, домашня прислуга, державні службовці, представники військового флоту, самозайняті працівники, а також особи, що не досягли 16 років. При цьому особи розумової праці підлягали соціальному страхуванню, якщо їх річний дохід не перевищував 250 фунтів стерлінгів. Позбавлялися права на страхову допомогу працівники, що отримували пенсію з інвалідності чи старості³.

На початковому етапі законодавство про страхування надавало перевагу англійським підданам, які отримували більш високі розміри допомоги, хоча згодом вказана диференціація була ліквідована. Обов'язковою умовою отримання страхових виплат була наявність страхового стажу тривалістю 26 тижнів. Законом 1920 р. цей термін було скорочено спочатку до 12, а потім – до 10 тижнів, за умови сплати перед звільненням не менше 4-х тижневих страхових внесків. Тривалість виплати допомоги безробітним, зазвичай, складала 26 тижнів, у виняткових випадках – могла бути продовжена до 41 тижня. Під натиском робітників з весни 1921 р. загальний термін виплати допомоги був збільшений до 32 тижнів, за умови наявного стажу роботи не менше 20 тижнів. Однак, вже через 4 місяці вказані завоювання були втрачені і термін отримання грошової допомоги безробітними був скорочений до 22 тижнів⁴.

Обсяг допомоги та ставка сплачуваних страхових внесків не залежали від розміру заробітку, хоча диференціювалися за статтю та віком працівника. Усіх безробітних поділяли на 4 розряди. До першого розряду належали чоловіки, старші 18 років, яким виплачувалося 18 шилінгів та 6 пенсів на тиждень*. Другий розряд складали жінки, старші 18 років, із розміром допомоги 15 шилінгів 6 пенсів. Суттєво зменшувалися допомоги для неповнолітніх. Так, чоловіки у віці від 16 до 18 років (3 розряд) отримували 7 шилінгів 6 пенсів, а жінки такого ж віку (4 розряд) – 6 шилінгів на тиждень. Законодавством передбачалися також надбавки для безробітних, що мали на своєму утриманні непрацевдатних осіб: 6 шилінгів в тиждень для іншого із подружжя та по 1 шилінгу на кожну дитину⁵.

Сплата внесків до страхового фонду здійснювалася спільно працівниками, роботодавцями та державою, залежно від розрядів. Ставки страхових внесків відображає подана нижче таблиця.

Розміри тижневих страхових внесків (в пенсах)⁶

Тарифні розряди	Платники страхових внесків		
	Держава	Роботодавці	Робітники
Чоловіки старші 18 р.	6 ³ / ₄	10	9
Жінки старші 18 р.	5 ¹ / ₄	8	7
Чоловіки 16-18 р.	3 ⁷ / ₈	5	4 ¹ / ₂
Жінки 16-18 р.	3 ⁵ / ₈	4 ¹ / ₂	4

Наприкінці 1921 р. були запроваджені додаткові страхові внески для сімейних безробітних, однак в їх сплаті держава участі не брала. Натомість, уряд спростив процедуру укладення позик страхувачами для організації громадських робіт, а приходським радам було дозволено укладати договори позики із безробітними. Заробітна плата на громадських роботах обмежувалася 75% середнього заробітку. Крім того, було створено спеціальний фонд у сумі 25 млн. ф. ст. для надання субсидій приватним підприємцям, що організували

* 1 фунт стерлінгів = 20 шилінгам = 9 крб.40 коп.; 1 шилінг = 12 пенсам = 47 коп.; 1 пенс = 4 коп.

нове підприємство на території Англії чи Ірландії⁷. За змінами до закону 1924 р. співвідношення дольових часток сплачуваних внесків змінювалося в наступних пропорціях: держава – 1/3, роботодавці та робітники – 2/3.

У період з 1913 по 1920 р. страховий фонд на випадок безробіття в Англії виглядав достатньо стабільним. Його активи досягли максимуму у червні 1920 р. і склали 22,2 млн. ф. ст. Однак, економічна криза, що розпочалася після цього, спричинила суттєвий ріст безробіття. Якщо перед першою світовою війною рівень офіційного безробіття складав 2%, то наприкінці 1921 р. – 15,6%⁸. В таких умовах уряд був змушений в законодавчому порядку розширити коло страхувачів та застрахованих з 2 млн. 71 тис. до 6 млн. 800 тис. осіб⁹. Як наслідок, вже у липні 1921 р. становище фонду, дефіцит якого складав 22 млн. ф. ст., було визнано критичним. Значні позики державного казначейства кардинально не вплинули на ситуацію і на 1 липня 1922 р. витрати фонду перевищували надходження на 15 млн. ф. ст. Загальна кількість офіційно зареєстрованих безробітних, що потребували допомоги на 1 листопада 1922 р. склала 1 млн. 385 тис. осіб¹⁰.

Лише завдяки покращенню господарської кон'юнктури з початку 1923 р. та підвищенню розміру страхових внесків на 1 липня 1923 р. вдалося досягти бездефіцитного страхового бюджету, а в наступному 1923/24 страховому році (розпочинався в Англії з 1 липня – О.М.) навіть добитися профіциту в 9 млн. ф. ст. При цьому борг страхового фонду перед державним казначейством залишався у сумі 8,76 млн. ф. ст.¹¹.

Початок періоду післявоєнної стабілізації в Англії ознаменувався виходом на політичну арену Лейбористської партії, яка, за словами Стенлі Болдуїна, «покладаючи свої надії саме на безробіття», зуміла досягти успіху. За результатами виборів, вперше в історії Англії, король доручив сформувати уряд Рамсею Макдональду, керівникові партії, яка згідно із програмою вважалася соціалістичною. Так званий, перший Робітничий уряд розпочав свою роботу 23 січня 1924 р. Виконуючи передвиборні обіцянки, перші заходи нового уряду дійсно були спрямовані на збільшення виплати допомоги безробітним. Однак, в

цілому, ефективні заходи по боротьбі із безробіттям протягом короткого періоду проведені не були¹².

Подальше погіршення фінансового стану страхового фонду було пов'язане із загальним страйком 1926 р. Зростання числа безробітних зумовило збільшення витрат страхового фонду із 52 до 56 млн. ф. ст. Страховою допомогою на випадок безробіття, середній розмір якої складав 18 шилінгів і 5 пенсів на тиждень, забезпечували 1 млн. 47 тис. осіб, проти 977 тис. у 1925 р.¹³. Одночасно зменшувалися і надходження до страхового фонду із 51 до 40 млн. ф. ст., оскільки змінами до закону, що вступали в дію з 1 січня 1926 р. страхові тарифи для роботодавців та робітників скорочувалися майже на 2 пенси в тиждень. Крім того, законом «Про режим економії» 1926 р. на 1 пенс зменшувалися розміри тижневих державних субсидій для кожного розряду застрахованих. Як наслідок, борг страхового фонду казначейству на 1 грудня 1926 р. знову зріс до 22 млн. 640 тис. ф. ст.¹⁴.

Закономірно, що в таких умовах зростає кількість скарг застрахованих на відмову у призначенні грошової допомоги. Так, лише протягом 1926 р. англійськими безробітними було подано скарг: до страхових чиновників – 680861, з яких залишилися незадоволеними 433232; в конфліктні комісії – 157129, з яких залишилися невирішеними 98484; до Верховного арбітра – 6923, серед яких без змін залишилося 4611. Найбільше відмов у призначенні допомоги (33%) були вмотивовані пасивністю застрахованих у пошуках роботи. У 24% випадків страхові органи відмовляли через залишення роботи за власним бажанням, у 16% - через втрату роботи з власної вини, в 14% - через участь застрахованих у трудових конфліктах, у 8% - за відмову від підходящої роботи. Шахтарям – учасникам страйку 1926 р. відмова у призначенні допомоги обґрунтовувалася неможливістю отримання підходящої роботи іншими безробітними в умовах вказаного трудового конфлікту¹⁵.

5 грудня 1927 р. в Англії було прийнято нову редакцію страхового закону, основним завданням якого було ліквідація заборгованості фонду соціального страхування від безробіття перед казначейством. Основні положення

документу, що вступав в дію з 19 квітня 1928 р., передбачали зменшення на 1 шилінг щотижневої допомоги для дорослих безробітних. Проте, найбільше погіршувалося становище осіб у віці від 18 до 21 року, яких виділяли в окрему групу з виплати допомоги. Так, якщо за старим законодавством чоловіки отримували 18 шилінгів, то тепер 10-14 шилінгів на тиждень. Для жінок розмір допомоги зменшувався з 15 до 8-12 шилінгів. Виплата допомоги розпочиналася лише через 6 місяців після реєстрації. Необхідною умовою для її отримання була сплата не менше 30 тижневих страхових внесків. Безробітний позбавлявся права відмови від запропонованої роботи не за спеціальністю. Допомога також не виплачувалася, якщо безробітний втратив роботу через трудовий конфлікт¹⁶.

Англійський міністр праці у своєму звіті за 1927 р. повідомив також про скасування так званої «кризової допомоги», яка виплачувалася за заявами безробітних після закінчення терміну страхової допомоги. За період існування такого виду допомоги (1921-1927 рр.) було зафіксовано 25 млн. звернень безробітних¹⁷.

На погіршення становища робітників відреагувала англійська комуністична партія, яка в резолюції X з'їзду закликала найманих працівників до 29 квітня 1929 р. провести загальний страйк шляхом організації демонстрації безробітних, чисельність яких за офіційними даними досягла 2,5 млн. осіб (кожен п'ятий найманий працівник)¹⁸. Розглядаючи інститут соціального страхування як могутній фактор революціонування пролетаріату капіталістичних країн, центральні комітети компартій Німеччини, Франції, Англії, Чехословаччини та Польщі опублікували звернення з пропозицією відзначати щорічно 25 лютого як міжнародний день боротьби із безробіттям¹⁹.

Економічна криза 1929-1932 рр. суттєво позначилася на зростанні безробіття в Англії. Якщо на 1929 р. кількість офіційно зареєстрованих безробітних становила 1,2 млн., що складало 10-11% від загальної кількості робітничого класу, то в 1930 р. безробітні склали 15-16%, в 1931 – 20-25%, в 1932 р. – 30-35%. В найбільш важливих галузях англійської економіки (металургійній, вугільній, кораблебудівній, текстильній) частка безробітних

сягала 50%²⁰.

Зважаючи на це, проблема безробіття була одним із найважливіших внутрішньополітичних питань в передвиборній боротьбі в 1929 р., перемогу в якій отримала лейбористська партія. При цьому вона вміло використала ступінь дискредитації консерваторів та переваги власної програми, що містила ряд обіцянок у боротьбі з безробіттям. У червні уряд, вдруге очолюваний Рамсеєм Макдональдом приступив до реалізації передвиборної програми. Одним із найперших заходів було створення спеціального міністерства по боротьбі із безробіттям під керівництвом Томаса, помічником якого було призначено зятя лорда Керзона, Освальда Мослі²¹. Міністерство зайнялося розробкою проектів проведення громадських робіт, за якими пропонувалося протягом 5-6 років використати на будівництво доріг 9,5 млн. ф. ст., на будівництво мостів – 28 млн. ф. ст. Однак такі проекти не були втілені в життя. Залишився не реалізованим план переміщення безробітних із найбільш кризових районів, яким змогли скористуватися лише 32 тис. безробітних. Палата лордів не затвердила також проект, яким пропонувалося підвищити шкільний вік з 14 до 15 років з метою затримки на шкільних лавах більш як півмільйона молоді, яка могла поповнити ряди безробітних²².

З 13 березня 1930 р. вступила в дію 20 поправка до закону по страхуванню безробіття, проведена наприкінці попереднього року через англійський парламент. Її зміст стосувався поняття «чесних пошуків» роботи як обов'язкової умови призначення допомоги. Якщо раніше доведення сумлінних пошуків роботи покладалося на працівника, то тепер основною аргументацією контролерів біржі праці при позбавленні безробітного допомоги виступала необґрунтована відмова останнього від запропонованої роботи. При цьому обґрунтованою визнавалася відмова безробітного від низькооплачуваної роботи чи пропозиції замінити учасника страйку²³. В цілому закон дещо збільшив кількість осіб, що підлягали страхуванню, а також осіб, що претендували на отримання допомоги впродовж більш тривалого терміну. Разом з тим, біржі праці на власний розсуд позбавляли безробітного допомоги, якщо він не

погоджувався на будь-яку роботу.

Фінансові та промислові кола Англії розуміли, що витратна соціальна політика лейбористського уряду підриває фінансову стійкість країни і затримує таким чином період виходу країни з економічної кризи. Вони вимагали від уряду прийняття непопулярних рішень, пов'язаних із зменшенням соціальних виплат. Для підготовки «суспільної думки» до необхідності зменшення розміру допомоги безробітним, 9 грудня 1930 р. урядом Р. Макдональда було оголошено про створення спеціальної Королівської комісії під головуванням судді ліберала Хольмена Грегорі. Її основним завданням було обстеження фонду страхування безробіття з метою збалансування бюджету соціального страхування та створення самоокупної системи соціального захисту безробітних, а також запропонувати заходи по відношенню до працездатних безробітних, які неохоплені системою страхування. 29 січня 1931 р. комісія оприлюднила меморандум казначейства, який визначив характер обстеження, а в червні 1931 р. опублікувала свою попередню доповідь. В ній пропонувалося скоротити витрати і відновити платоспроможність фонду страхування шляхом різкого скорочення витрат на страхування з безробіття²⁴.

Майже одночасно з'явився й інший документ – доповідь Комітету з питань національних витрат. Такий комітет, у складі 7 осіб на чолі з банкіром Джорджем Меєм, був утворений в березні 1931 р. для обстеження економічного стану країни та вироблення рекомендацій уряду. У своєму звіті Комітет пропонував заощадити в бюджеті 1932 р. 170 млн. ф. ст., з яких: 90 млн. – шляхом зменшення допомоги безробітним; 40 млн. – шляхом скорочення інших соціальних виплат; 40 млн. – за рахунок встановлення нових податків²⁵. Таким чином, уряд, королівська комісія та комітет Мея пропонували долати фінансову кризу за рахунок самих безробітних.

На основі напрацьованих рекомендацій, 21 липня 1931 р. був прийнятий закон про «аномалії» або «ненормальності у видачі страхових сум», положення якого були спрямовані на позбавлення допомоги окремих категорій безробітних (сезонні робітники, особи з перерваним страховим стажем, працівники з

неповним робочим днем, заміжні жінки та ін.) Запланована економія за підрахунками ініціаторів мала становити 5 млн. ф.ст. Коли 3 жовтня 1931 року закон вступив в дію, то за перші 6 тижнів допомоги із безробіття було позбавлено 77 552 безробітних²⁶.

Однак, не всі члени лейбористського уряду виявилися прихильниками радикальних заходів. 23 серпня 1931 р. після тривалого обговорення питань про підвищення податків та зниження на 10% допомоги безробітним під час голосування це рішення підтримало 11 членів уряду, проти голосували – 10²⁷. Більшість, включаючи прем'єра, свою позицію обґрунтовувала необхідністю зниження бюджетного дефіциту, тоді як меншість з А. Гендерсоном, підтримувана профспілками, висловила категорично проти. На наступний день під час запланованого до короля візиту Р. Макдональд подав прохання про відставку. При цьому він погодився очолити новий, сформований з лейбористів, консерваторів і лібералів, коаліційний уряд, що отримав назву «національного»²⁸.

Новий уряд продовжив курс на реалізацію бюджетної економії. В доповідній записці, поданій до парламенту 10 вересня 1931 р., для покриття дефіциту бюджету 1931 р. та розроблення збалансованого бюджету на 1932/33 р. королівська комісія Х. Грегорі, спираючись на отримані від парламенту повноваження, пропонувала здійснити 5 основних заходів: 1) зниження розміру щотижневої допомоги (для чоловіків із 17 до 15 шилінгів, для жінок – з 15 до 13 шилінгів); 2) підвищення ставок щотижневих страхових внесків (для чоловіків із 22,5 до 30 пенсів, для жінок – з 19,5 до 27 пенсів). При цьому внески мали сплачуватися роботодавцями, робітниками і державою у рівних частках; 3) обмеження терміну виплати допомоги 26 тижнями; 4) покладення обов'язків з перевірки потреб виплати страхової допомоги на органи соціального забезпечення; 5) припинення практики покриття дефіциту страхового фонду за рахунок надання позик з державного бюджету. За підрахунками комісії через запровадження закону, на забезпечення 3 млн. безробітних держава змогла б заощадити 35 млн. 800 тис. ф. ст.²⁹.

Використавши своє право видання закону без обговорення в парламенті, уряд з 5 жовтня зменшив розміри страхової допомоги безробітним на 10%, а іншим указом від 7 жовтня скоротив тривалість її виплати з 72 до 26 тижнів. Після закінчення встановленого терміну безробітний міг подати прохання про виплату перехідної допомоги³⁰.

З 12 листопада 1931 р. вступив в дію закон «про перевірку нужденності», за умовами якого заборонялася виплата допомоги безробітним, що знаходилися на утриманні своєї сім'ї. Перевірку матеріального стану застрахованих на предмет потреби у наданні допомоги із безробіття здійснювали органи громадської опіки. За даними лондонського журналу «Економіст» наслідки діяльності таких органів за період з 12 листопада 1931 р. по 19 березня 1932 р. характеризувалися такими показниками: в 2292740 випадках (54%) розмір призначуваної допомоги залишився без змін; в 1500429 випадках (35,5%) – розмір допомоги безробітним було зменшено; в 429390 випадках (10,5%) – відмовлено у виплаті допомоги. Крім того, відповідно до закону, позбавлялися права на отримання допомоги дружини безробітних та особи, що працювали на сезонних роботах. Лише з 20 жовтня 1931 р. по 5 травня 1932 р. за даними підставами було знято із забезпечення 213628 безробітних³¹. На січень 1933 р. під дію закону «про перевірку нужденності» підпадало 1 мнн. 100 тис. безробітних³².

Наслідком обмеження прав застрахованих безробітних були масові антиурядові виступи у формі голодних походів, масових зборів та демонстрацій. 28 липня 1932 р. у Лондоні відбулася спеціальна конференція організації єдиного бойового фронту проти наступу на безробітних, скликана за ініціативи комуністичної партії та комітету національного руху безробітних. Присутні 657 делегатів представляли 340 тис. найманих працівників. Головував на засіданні ветеран робітничого руху Том Манн. В резолюції конференції наголошувалось на необхідності єдиного пролетарського фронту. Передова стаття друкованого органу англійської компартії «Дейлі Уоркер» в цей час вийшла під заголовком «Геть перевірку потреби в отриманні допомоги з

безробіття³³.

Однак, навіть такі організовані заходи протесту не вплинули на остаточне рішення спеціальної комісії Холмена Грегорі, яка, в опублікованій 7 листопада 1932 р. доповіді, пропонувала уряду: знизити максимальний термін виплати допомоги із безробіття з 26 до 13 тижнів; повністю відмінити так звану «перехідну допомогу», що виплачувалася до чи після основної; перекласти справу допомоги безробітним, котрі не мають права на страхову допомогу на комунальні органи самоврядування; перенести функції з перевірки матеріального становища безробітних з місцевих комітетів громадської опіки на спеціальних чиновників міністерства охорони здоров'я, запровадити систему примусової праці в «тренувальних таборах» як необхідну умову отримання допомоги з безробіття³⁴.

Виступи безробітних змусили уряд утриматися від негайної реалізації рекомендацій королівської комісії. Лише через рік після опублікування доповіді комісії (30 листопада 1933 р.) в палату общин був внесений проект закону із запропонованими змінами. Представляючи законопроект, міністр праці «національного» уряду Генрі Беттертон охарактеризував його як один із найбільш творчих та досконалих документів.

За новим законом безробітні поділялися на 3 категорії: 1) застраховані, що отримували страхову допомогу; 2) безробітні, що втратили право на отримання допомоги і знаходилися під опікою департаменту допомоги безробітним; 3) особи, які через тривале безробіття вважалися непрацевдатними і залежали від комітету громадської опіки³⁵.

Тижневі страхові внески для найманих працівників, що сплачувалися у рівних частках державою, роботодавцями та робітниками становили: для дорослих чоловіків – 30 пенсів; чоловіків 17-21 р. та дорослих жінок – по 27 пенсів; жінок 17-21 р. – 24 пенси; чоловіків 16-17 р. – 15 пенсів; жінок 16-17 р. – 13,5 пенсів; підлітків обох статей 14-16 р. – 6 пенсів. При цьому щотижнева допомога безробітним за рахунок коштів соціального страхування виплачувалася у таких розмірах: дорослим чоловікам – 15 шилінгів 3 пенси;

чоловікам 17-21 р. – 12 шилінгів 6 пенсів; чоловікам до 17 р. – 8 шилінгів; дорослим жінкам – 13 шилінгів 6 пенсів; жінкам 17-21 р. – 10 шилінгів 9 пенсів; жінкам до 17 р. – 6 шилінгів 9 пенсів; хлопцям 16-17 р. – 5 шилінгів 6 пенсів; дівчатам 16-17 р. – 4 шилінги 6 пенсів; дорослим утриманцям – 8 шилінгів; дітям-утриманцям – 2 шилінги. З метою зменшення організаційних витрат, обслуговування осіб, що не мали права на страхову допомогу покладалося на новостворені бюро допомоги безробітним, що склалися із чиновників на місцях. За урядовими розрахунками при такій ситуації страховий фонд повинен був повністю погасити поточну заборгованість (115 млн. ф. ст.) перед бюджетом за 40 років³⁶.

Урядовий білль «про страхування безробітних» містив ряд нових пунктів, які ускладнювали порядок отримання допомоги. Зокрема: вимагалось доведення неможливості віднайти підходящу роботу; незадовільна рекомендація підприємця з попереднього місця роботи позбавляла безробітного допомоги на 6 місяців; участь у страйках чи вираження протесту безробітними кваліфікувалося як «погана поведінка». Для спостереження за страховим фондом створювався комітет із страхування, який мав право вносити пропозиції про збільшення страхових внесків, зменшення чи скорочення термінів виплати допомоги. Важливим положенням нового документу була організація таборів примусової праці, так званих «тренувальних таборів», якими мало бути охоплено 100 тис. осіб. Відмова безробітного відвідувати табір загрожувала втратою страхової допомоги³⁷.

З критикою законопроекту, після його обговорення у першому читанні, виступила парламентська фракція лейбористської партії, яка створила спеціальну комісію на чолі з Артуром Грінвудом для підготовки поправок до документу. Таку ж позицію зайняв Комітет із соціального страхування Генеральної ради Конгресу тред-юніонів, який у своїй резолюції відзначав про прагнення влади врятувати бюджет за рахунок безробітних. Іншої точки зору притримувалися діячі Комуністичної партії та Національного руху безробітних, які переконували у необхідності позапарламентської боротьби і закликали

робітників взяти участь у демонстраціях з вимогами відміни «перевірки нужденності», видачі «зимових допомог», організації громадських робіт для безробітних³⁸.

15 жовтня в Конуей-холл на нараді представників Національного руху безробітних, окремих тред-юніонів, Незалежної робітничої партії було прийняте рішення про скликання Конгресу дій проти урядових пропозицій щодо безробітних та організації одночасно «голодного» походу в Лондон. Учасники походу мали прибути до Лондона напередодні Конгресу, призначеного на 24-25 лютого 1934 р.³⁹.

Проведений Конгрес та масові акції безробітних змусили «національний» уряд 17 квітня заявити про відновлення урізаних страхових допомог. 28 червня 1934 р. після затвердження королем білль «про страхування від безробіття» став законом. Нормативний акт встановлював систему страхування з безробіття на основі трьохсторонніх внесків. Нові правила забезпечення безробітних, що не підлягали страхуванню вступали в дію з 7 січня 1935 р.⁴⁰.

Проте, вже 17 грудня 1934 р. уряд оголосив про запровадження нових правил вирахування страхової допомоги для безробітних. В новій редакції закону «про страхування від безробіття» від 10 січня 1935 р., прозваного компартією «голодним законом», основні положення якого діяли до початку другої світової війни, розміри основної страхової допомоги для всіх категорій безробітних (крім дітей до 14 р.) скорочувалися майже на третину⁴¹.

Вступ в дію закону супроводжувався масовими демонстраціями, які відбулися протягом січня-лютого 1935 р. у багатьох містах Англії, Уельсу та Шотландії⁴². Не витримавши натиску уряд 5 лютого змушений був заявити про призупинення дії нових положень закону⁴³.

Таким чином, Англія була однією із перших країн світу, яка запровадила загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Якщо до першої світової війни законодавчі положення поширювали свою дію лише на робітників окремих галузей промисловості, то вже з 1920 р. страхуванням від безробіття були охоплені майже всі наймані працівники. Обсяг соціального страхування та

розміри матеріального забезпечення безробітних впродовж досліджуваного періоду цілком залежали від економічної кон'юнктури на ринку праці. Разом з тим, проблема масового безробіття була невід'ємною складовою англійського робітничого руху в міжвоєнний період. Зважаючи на це, партії соціалістичного спрямування в боротьбі за покращення умов соціального страхування вбачали один із ефективних засобів революціонування англійського пролетаріату. Це чітко усвідомлювали і правлячі кола, які, шляхом поступок безробітним, намагалися не допустити загострення соціальних протиріч.

Примітки:

1. *Славский Я.* Борьба с безработицей в Западной Европе // Вопросы страхования. – 1922. - №3. –С.39.
2. *Гурович П.В.* Английское рабочее движение накануне второй мировой войны. – М.:Наука, 1967. – 360 с.; *Жмыхов И.Н.* Рабочее движение Англии в 1918-1939 гг.. – М., 1956. – 46 с.
3. *Кац Б.* Страхование безработицы в Англии // Вопросы страхования. – 1926. - №28. – С.32.
4. *Славский Я.* Назв. праця. – С.41.
5. *Немченко Л.* Страхование на случай безработицы в Англии // Вопросы страхования. – 1926. - №1. –С.39.
6. *Кац Б.* Страхование безработицы в Англии // Вопросы страхования. – 1926. - №1. – С.40.
7. *Славский Я.* Назв. праця. – С.42.
8. *Любимов Б.* Безработица в Англии // Вопросы страхования. – 1923. - №6. – С.33-34.
9. *Сушкина М.* Финансы социального страхования в Англии // Вопросы страхования. – 1928. - №32. –С.32-33.
10. *Любимов Б.* Назв. праця. – С.34.
11. *Немченко Л.* Назв. праця. – С.40.
12. *Захаров С.В.* Англия в 1923-1939 гг. Стенограмма. – М., 1946. – С.6-7.
13. *Сушкина М.* Финансы социального страхования в Англии // Вопросы страхования. – 1928. - №32. –С.33.
14. *Англия: Отчёт по страхованию безработицы (По материалам Научного бюро НКТ СССР) // Вопросы страхования. – 1927. - №51. –С.23.*
15. *Там же.* – С.24.
16. *Сушкина М.* Новый закон о страховании безработицы // Вопросы страхования. – 1928. - №14. –С.25.
17. *Страхование безработицы в Англии, Австрии и Польше (По материалам Научного бюро НКТ СССР) / Вопросы страхования. – 1929. - №5. –С.24-26.*
18. *Сушкина М.* Хартия и новый закон о страховании безработицы в Англии // Вопросы страхования. – 1929. - №3. –С.34.
19. *Константинов Н.* 25 февраля – международный день борьбы с безработицей // Вопросы страхования. – 1931. - №5. –С.8-9.
20. *Захаров С.В.* Назв. праця. – С.32.
21. *Там же.*

22. *Мочульский М.Ф.* Кризис лейбористской партии в 1931 году. – М.: Издание Московского университета, 1956. – С.71.
23. *Константинов Н.* Закон Макдональда вступив в силу // Вопросы страхования. – 1930. - №13. –С.4-5.
24. *Мочульский М.Ф.* Назв. праця. – С.140.
25. *Захаров С.В.* Назв. праця. – С.34.
26. *Мочульский М.Ф.* Назв. праця. – С.77.
27. *Газін В.П., Копилов С.А.* Новітня історія країн Європи та Америки 1918-1945: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий дім «Слово», 2008. – С.92.
28. *Суслопарова Е.* Джеймс Рамзей Макдональд (1866-1937). К политическому портрету лейбористського лідера // Новая и новейшая история. – 2003. - №4. – С.155.
29. *Левинсон И.* Грабёж безработных в Англии: «национальное» правительство спасает бюджет английской буржуазии // Вопросы страхования. – 1931. - №29. –С.4-5.
30. *Гурович П.В.* Наз праця. – С.10.
31. *Левинсон И.* Наступление на безработных в Англии // Вопросы страхования. – 1932. - №23-24. –С.4.
32. *Гурович П.В.* Назв. Праця. – С.11.
33. *Левинсон И.* Наступление на безработных в Англии // Вопросы страхования. – 1932. - №23-24. –С.5.
34. *Левинсон И.* Доклад королевской комиссии о страховании от безработицы // Вопросы страхования. – 1932. - №33. –С.16.
35. *Гурович П.В.* Назв. праця. – С.62.
36. *Левинсон И.* Ухудшение страхования от безработицы в Англии // Вопросы страхования. – 1934. - №1. –С.18-19.
37. *Гурович П.В.* Назв. праця. – С.64.
38. *Там же.* – С.65.
39. *Там же.* – С.66.
40. *Там же.* – С.77.
41. *Котляр М.* Социальное страхование в Англии // Вопросы страхования. – 1935. - №14. –С.18-19.
42. *Жмыхов И.Н.* Назв. праця. – С. 39.
43. *Гурович П.В.* Назв праця. – С.79.